

Sveiki atvykę į beždžionyną

KUR AŠ GYVENU

Prieš kurį laiką į seniausią Amerikos biblioteką, tai yra dailią Sterdžiso biblioteką Barnstablio kaime*, Menkių kyšulio šiaurinėje pakrantėje, užsuko toks enciklopedijų pardavėjas. Baikščiai bibliotekininkei jis padarė pastabą, kad pats naujausias bibliotekos turimas žinynas, be 1910 metų „Americana“, yra 1938 metų „Britannica“. Dar pridūrė, jog nuo 1938 metų atsitiko daug naujų dalykų, tarp kurių paminėjo penicilino išradimą ir Hitlerio invaziją į Lenkiją.

Bibliotekininkė jam patarė savo nuostabą išreikšti kuriam nors iš bibliotekos valdybos narių. Užrašė pavardes ir adresus. Tarp narių buvo toks Kebotas, paskui Lovelis, Kitridžas ir dar keletas. Bibliotekininkė pasakė, kad nuvažiuo į Barnstablio jachtklubą galėtų susitikti su keliais valdybos nariais iš karto. Jis ir nuvažiavo siauru keliuku į klubą ir vos sprando nenusisuko, užšokęs ant didžiulių gūbrių,

* Barnstablio kaimas – vienas iš 7 kaimų, sudarančių Barnstablio miestą.

vidurkely sukastų tam, kad atbaidytų, o dar geriau – pasiųstų pas Abraomą greičio mėgėjus.

Pardavėjas norėjo išgerti martinio, spėliojo, ar bare aptarnauja pašalinius. Apstulbo, pamatęs, kad klubas – viso labo keturiolikos pėdų pločio ir trisdešimties pėdų ilgio būdelė, tarytum perkelta į Masačūsetsą iš Ozarkų. Viduje – tik pasitursinęs, nors mirk iš juoko, teniso stalas, vielinis krepšys su smėlėtais kvapniais radiniais ir daugelį metų po skylę stoge prastovėjęs pianinas.

Nei baro, nei telefono, nei elektros. Ir nė vieno nario. Negana to, prieplaukoje – nė lašo vandens. Potvynis, siekdamęs net keturiolika pėdų gylio, atsitraukė, ir vadinamosios jachtos, senoviniai mediniai „Rodsai“, „Katvabaliai“ ir pora „Bostono bangikautų“ riogsojo melsvai rudoje prieplaukos dugno pliurzėje. Kirų ir žuvėdrų debesis klykavo apie tą pliurzę ir joje randamus gardumynus.

Be to, Smėlėtosios nerijos, dešimties mylių ilgumo kyšulio, skiriančio prieplauką nuo šaltos kaip ledas įlankos, pakrašty keletas vyrų lupinėjo iš dumblo kurapkos dydžio moliuskus. Vakaruose įlanką juosiančiame plačiame sūriame liūne knibždėjo ančių, žąsų, garnių ir kitų vandens paukščių. O netoli nuo įlankos žiočių ant šono gulėjo, laukdamas grįžtant vandens, iš Marblhedo atplaukęs dvistiebis burlaivis su šešių pėdų kiliu. Su tokiu kiliu į Barnstablį verčiau būtų nekišęs nosies.

Enciklopedijų pardavėjas sugižęs, abejingas jį supančiam laukiniam grožiui, nuvažiavo papietauti. Kadangi buvo Barnstablio apygardoje, labiausiai klestinčioje visoje Naujojoje Anglijoje, o klestėjimą lėmė turistų antplūdis, tikėjosi rasiąs daugiau ar mažiau ištaigingą vietą pavalgyti. Deja, tu-

rėjo pasitenkinti chromuota taburete prie plastiku dengto prekystalio agresyviai nejaukioje, necivilizuotoje įstaigoje, pavadintoje „Barnstablio naujienų parduotuve“, tokioje pat ozarkiškoje, kaip ir klubas, stačiai Ozarkų krašto parduotuvėje. Jos šūkis: „Jei daiktas šio to vertas, mes jį turime. Jei niekam tikęs, vadinasi – parduotas.“

Po pietų jis vėl patraukė ieškoti valdybos narių. kažkas patarė užsukti į kaimo muziejų, įsikūrusį sename plytiniame muitinės pastate. Tas pastatas mena seniai praėjusius laikus, kada į prielauką įplaukdavo nemaži laivai, kol jos dar nebuvo užkariavus ta melsvai ruda pliurzė. Valdybos narių nerado ir ten, o eksponatai buvo klaikiai neįdomūs. Pardavėją ėmė smaugti apatija, negalavimas, it epidemija, išstinkantis atsitiktinius Barnstablio kaimo svečius.

Jis griebėsi įprasto vaisto, tai yra šoko į automobilį ir nužvimbė į Hajanį*, kur gyvas galas kokteilių barų, motelių, boulingo klubų, suvenyrų parduotuvių, picerijų. Nervus jis apramino mažytėje golfo aikštelėje, pavadintoje „Žaidykla“. Tuo metu toje aikštelėje buvo viena nyki, erzinanti detalė, būdinga kyšulio pietinėje pakrantėje pasitaikančioms nesąmonėms. Aikštelė buvo įrengta buvusio Amerikos legiono posto pievelėje – ir tenai, tarp dailių tiltukų ir smulkintu kamštmedžiu nubarstytų plotelių, stūksojo tankas „Šermanas“, kadaise ne itin rafinuotų ir sumanių žmonių pastatytas kaip paminklas Antrojo pasaulinio karo veteranams.

Dabar paminklas iš ten iškeltas, bet vis tiek paliktas pietiniame krašte, kur neišvengiamai atsidurs nepagarbioje padėtyje.

* Didžiausias iš Barnstablių sudarančių kaimų.

Tankas daug garbingiau atrodytų Barnstablio kaime, tačiau šis jo nieku būdu nepriims. Kaimas laikosi principo nieko nepriimti. Ir dėl to jis, laimė, keičiasi ne daugiau už šachmatų taisykles.

Labiausiai pastaraisiais metais pasikeitė rinkimai. Prieš šešerius metus demokratų ir respublikonų rinkimų stebėtojai būdavo vieni respublikonai. Dabar demokratų rinkimų stebėtojai – demokratai. Šios revoliucijos pasekmės, bent kol kas, ne tokios jau baisios, kaip laukta.

Dar vienas atotrūkis nuo praeities susijęs su vietos mėgėjų teatralų draugijos, Barnstablio komedijos klubo, išdu. Klubas turėjo išdininką, kuris trisdešimt metų kartą per mėnesį griežtai atsisakydavo paskelbti sąskaitos likutį, bijodamas, kad klubas jį neprotingai iššvaistys. Pernai jis atsi-statydino. Naujasis išdininkas pranešė, jog sąskaitos likutis keturi šimtai dolerių ir kažkiek centų, ir klubas viską išleido papuvusios lašišos spalvos uždangai įsigyti. Šita nuodinga uždanga buvo pirmą kartą pakelta per „Keino“ maišto tribunolo^{*} spektaklį, kuriame kapitonas Kvygas nervindamasis *neridinėjo* rankoje plieno rutuliukų. Rutuliukus išbraukė, manydami, jog gali pasirodyti dviprasmiški.

Kitas didelis pasikeitimas įvyko prieš šešiasdešimt metų, kada buvo atrasta, kad tunas – skani žuvis. Žvejai juos vadindavo „šunskumbrėm“ ir keikdavosi tokią sugavę. Tebesikeikdami sukapodavo ir sumesdavo į vandenį kitoms šunskumbrėms pagąsdinti. Ar dėl per didelės drąsos, ar iš kvailumo tunai iš įlankos nepasišalino, sudarydami galimy-

* Hermano Wouko pjesė pagal jo paties romaną, apdovanotą Pulitzerio premija.

bę šiais laikais po Darbo dienos surengti šventę, pavadintą Barnstablio tunų žūklės varžybomis. Į šį renginį, apsirūpinę meškerėmis su rotušės laikrodžio didumo ritėmis, suvažiuoja žvejai iš visos Paatlantės, o vietiniai visad stebisi, kas anuos čia traukia. Ir niekas nieko nesugauna.

Ateityje Barnstablio kaimo gyventojams dar teks sužinoti ir išmokti naudotis tuo, kad midijas galima valgyti be baimės staigiai numirti. Barnstablio prielaukoje jų kaip amaro. Jų niekas neliečia. Jos ignoruojamos, ko gera, todėl, kad prielaukoje gausu dviejų kitų paprasčiau paruošiamų delikatesų – dryžuotųjų ešerių ir moliuskų. Pastarųjų per atoslūgį gali prisilupinėti bet kur. Norint pasigauti ešerių, reikia stebėti paukščius, jų kūgiškus pulkus, užmesti masalą ten, kur rodo kūgio smaigals. Ten maitinasi ešeriai.

Kas dar laukia ateityje? Retam kyšulio kaimui pavyks per dabartinį godulio ir beskonybės persmelktą ekonominį pakilimą išsaugoti nepaliestą savo dvasią. H. L. Menkenas kartą pasakė maždaug taip: „Dar niekas nebankrutavo dėl to, kad pervertino amerikiečių vulgarumą“, ir turtai, susikraunami vulgarizuojant kyšulį, aiškiai patvirtina jo mintį. Barnstablio kaimas savo dvasios galbūt nepraras.

Vienas dalykas, jis ne iš tų tuščių kaimų, kuriuose viskas išnuomojama, kur pusė namų žiemą stovi negyvenami. Dauguma barnstabliškių kaime gyvena kiaurus metus, dauguma jų neseni, dauguma dirba – dailidėmis, pardavėjais, mūrininkais, architektais, mokytojais, rašytojais ir kuo tik nori. Tai beklasė bendruomenė, kartais meili ir sentimentali.

O šie netušti namai, neretai graužiami termitų ir sausojo puvinio, bet dar stovėsiantys gal ne vieną šimtą metų,

buvo lipdomi vienas šalia kito išilgai visos Centrinės gatvės nuo pat Pilietinio karo pabaigos. Statybų vykdytojams sunku rasti vietos tariamai kilniais tikslais ką nors nuniokoti. Vakaruose nusidriekusi didžiulė žalia sakytum pieva – ne pieva, o druskingas liūnas, melsvai ruda pliurzė, apaugusi vikšrių kuokštais. Beje, būtent šita žalia natūrali pieva 1639 metais suviliojo naujakurius iš Plimuto. Ant liūno, apjuos-to gilių upokšnių, kuriuos galima perplaukti valtele, jokiam sveiko proto žmogui nešaus mintis ką nors statyti. Per kiekvieną potvynį liūnas dingsta po vandeniu, ir išlaiko žmogų su šunimi, ne daugiau.

Spekulantai ir darbų vykdytojai vienu metu buvo užsidedę sukultūrinti Smėlėtąją neriją, ilgą siaurą vaizdingų kopų juostą, užstojančią prieplauką iš šiaurės. Ten yra groteskiškų sausuolių guotų, smėlio uždusintų, paskui vėl išlaisvintų miškų. O paplūdimys įlankos pusėje nušluostytų nosį ir Akapulko paplūdimiui. Be to, stebėtina, kad gėlam vandeniui gauti ten reikia visai negilių šulinių. Tačiau vietos valdžia, ačiū Dievui, visą neriją, išskyrus patį galą ties prieplaukos žiotimis, žada nupirkti ir paversti viešuoju parku ir amžinai palikti nesukultūrintą.

Nerijos gale, tame pačiame, kurio valdžia neperims, yra mažytė gyvenvietė. Ji susispietusi aplink apleistą švyturį, buvusį reikalingą kadaise, kai vandens buvo ganėtinai gilu dideliems laivams įplaukti ir išplaukti. Tą nugairintą, neišvaizdžią gyvenvietę pasiekti galima tik valtimis arba smėlio automobiliais. Nėra ten nei elektros, nei telefono. Tai privati poilsia-vietė, vos mylia nuo Barnstablio kaimo. Į nerijos galą daugelis kaimo gyventojų vyksta poilsiauti. Būdamas anachroniškas,

truputį ksenofobiškas, žavingai keistas, Barnstablio kaimas turėtų teisę vadintis „paskutiniąja tikrų Menkių kyšulio gyventojų tvirtovė“, jei ne viena aplinkybė. Kaime beveik nėra nė vieno žmogaus, gimusio Menkių kyšulyje. Kaip medžiai sukalkėja, mineralams pamažu užimant organinių medžiagų vietą, taip radosi ir šiandieninis užkalkėjęs Barnstablis, žmonėms iš Evenstono, Luisvilio, Bostono, Pitsbergo ir dar Dievas žino iš kur pamažu užimant tikrųjų kaimo jankių vietą.

Jei tikrieji kyšuliečiai pakiltų iš savo kapų bažnyčios šventoriuje, nuverstų dailiai išrašytus skalūno antkapius ir dalyvautų Barnstablio kaimo bendruomenės susirinkime, jo eigą jie pagirtų. Kiek tik bendruomenei būdavo pateikiama pasiūlymų, visi buvo karštai apsvarstyti ir balsuojant atmesti, išskyrus vieną – nupirkti naują signalizaciją gaisrinės sunkvežimiui. Dabar sirena kaukia nebe *rrriau*, o *uvy uvy uvy* ir girdima trijų mylių atstumu.

Beje, biblioteka turi ir naują „Britannica“, ir naują „Americana“. Kadangi maudosi piniguose, įsigijo be jokių pastangų. Tačiau kol kas nematyti, kad būtų pagerėję mokinių pažymiai ar pakilęs suaugusiųjų pašnekesių lygis.

Kadangi kaimas gyvuoja dėl savęs, o ne dėl prašalaičių ir įgudęs skubinti turistus ieškotis kitų rojaus kampelių, atvykėliams velniškai sunku jame rasti ką nors patrauklaus. Kokio grožio čia esama, jie galėtų tuoj pat įsitikinti, stabtelėję Centrinėje gatvėje kad ir prie Šv. Marijos bažnyčios, turinčios niekur nereklamuojamą žavingiausią Amerikoje bažnyčios sodą. Tas sodas – vieno žmogaus, jauno mirusio episkopų dvasininko Roberto Nikolsono, kūrinys.

Sykį kaimo vakarėlyje – o geria kaimo gyventojai daug – tėvas Nikolsonas, šnekučiuodamasis su kataliku ir žydu, mėgino rasti žodį, apibūdinantį dvasinės Barnstablio vienybės pamatą. Ir rado.

– Esame druidai, – pasakė jis.

(1964)